

50 godina smučanja na Palama

Milan
Ždrale

Bilješka o piscu

Milan Zdrale, novinar »Oslobođenja« rođen u Kalinoviću. Potiče iz radničke porodice. Novinarstvom se počeo baviti u Sportskoj rubrici »Oslobođenja« gdje je doživio i prve korake afirmacije.

Bio je izvještač »Oslobođenja« na velikim sportskim takmičenjima od kojih treba posebno izdvojiti svjetska fudbalska prvenstva u Argentini 1978. i Španiji 1982. godine. Prateći fudbalske događaje, izvještavao je sa utakmica iz Južne Amerike, Azije, Afrike i Evrope.

Sportskom publicistikom počeo se baviti kao novinar »Oslobođenja« 1979. godine. Do sada je objavio četiri knjige - »Velemajstor s Koševa«, »Zvezdani trenuci bosansko-hercegovačkog sporta«, »Željezničar 1921 - 1981.« (koautor), »50 godina smučanja na Palama«. Sa Brankom Tomićem priprema knjigu »75 godina fudbala u Bosni i Hercegovini«.

Objavio je niz prigodnih publikacija povodom značajnih sportskih događaja. U Listu »Oslobođenja« zapažen je po sportskim komentarima, serijama, feljtonima...

Izdavač: Smučarski klub »Romanija«
Za izdavača: Zvonimir MILETIĆ
Autor: Milan ŽIDRALE
Recenzenti: Boro RADOSAVLJEVIĆ
Marinko MIHOJEVIĆ
Lektor: Miroslav JANKOVIĆ
Tehnički urednik: Zlatan ČEHAJIĆ
Fotografije: Iz klupske dokumentacije
i Danilo KRSTANOVIĆ

Redakcioni odbor:

Zvonko Miletić, predsjednik
Marinko Mihojević
Veljko Cvjetković
Mile Guja
Zdravko Mićević
Milorad Vladičić
Branko Čećar
Ina Stilinović
Alija Jahić
Momčilo Lučić
Mensud Briga
Miroslav Goreta
Budo Vuković

Štampa: NIŠRO »Oslobođenje«, OOUR/ Štamparska
djelatnost
Za štampariju: Ing. Petar SKERT

Predgovor

Još do prije godinu-dvije jedva da smo mogli naći kakvu brošuru, knjižicu, pa rijetko i zapis koji se odnosio na bosanskohercegovačko, pa i jugoslovensko smučanje, njegov istorijat i razvoj. Povjeravanje Sarajevu organizacije XIV zimskih olimpijskih igara podstaklo je i mnoge smučarske klubove, smučarske saveze, sportske redakcije i izdavačke kuće da i na ovom planu daju svoj doprinos pripremama Zimskih olimpijskih igara.

Tek kada su hroničari začepkali po, istina, siromašnim klupskim i arhivama saveza, ali i po bogatijim privatnim arhivama smučarskih entuzijasta, vidjelo se da počeci smučanja u Bosni i Hercegovini sežu i do početaka ovog vijeka, da objekti i smučarska takmičenja na Jahorini, Palama i Trebeviću imaju svoju bogatu predratnu tradiciju. U kratkom vremenu pojavile su se knjige »Tragom smučarske staze«, »Križajeva škola skijanja«, »Bijeće arene«, »Olimpijske staze«, »Vodič kroz zimske sportove«, »Olimpijski korijeni«, a evo sada i ova »50 godina smučanja na Palama«.

Knjiga na slikovit način predstavlja Pale, kolijevku bosanskohercegovačkog smučarstva, od prvih organizovanih smučarskih kurseva 1933. godine, do današnjih dana i Smučarskog kluba »Romanija«, već nekoliko godina najuspješnijeg jugoslovenskog kluba u biatlonu i jednog od najuspješnijih smučarskih klubova u Bosni i Hercegovini.

Naš prvi i jedini, do sada, smučarski olimpijac Ajdin Pašović, u stvari i jedini takmičar u smučarskim disciplinama iz Bosne i Hercegovine na Zimskim olimpijskim igrama, dobiće, gotovo je sigurno, na ovim XIV ZOI dvojicu kolega, Tomislava Lopatića i Zorana Čosića, biatlonce. Sva trojica su potekli, a posljednja dvojica su i sada članovi SK »Romanija«.

To govori koliko je ovaj smučarski klub neraskidivo vezan za istorijat bosanskohercegovačkog smučarstva i koliki je, uostalom, doprinos »Romanije« u mukotrpnom, ali sa ponosom građenom putu do XIV zimskih olimpijskih igara. U taj uspješan hod bosanskohercegovačkog smučarstva uz ostale, uloženi su trud i ljubav nebrojenih paljanskih smučarskih entuzijasta, takmičara, ali ne smiju se zaboraviti ni sudije, priređivači staza, vrijedni organizatori sa kojima Pale i SK »Romanija« nisu nikada oskudijevali.

Posebno priznanje zaslužuje SK »Romanija« za njegovanje i postignute rezultate u klasičnim disciplinama, naročito biatlonu i trčanju. U posljednje četiri godine ovaj klub se rezultatima u ovim, još ne tako atraktivnim, ali nadasve korisnim disciplinama, uvrstio u sam vrh jugoslovenskog smučarstva.

U kidanju od zaborava ovih pet decenija smučanja, druženja, rekreacije, takmičenja, medalja, nepreglednih bijelih terena, ali, prije svega, i plejade imena koja su tome doprinijela, ova knjiga, koja se pojavljuje, simbolično, baš uoči XIV Zimskih olimpijskih igara, u čijoj će se neposrednoj organizaciji, a eto, opet, i u takmičenju, naći mnogi paljanski aktivisti i takmičari, ima posebnu vrijednost i zaslužuje puno priznanje upućeno izdavačima i autoru.

Muhamed ABADŽIĆ

Bogata smučarska tradicija

Knjiga »Pedeset godina smučanja na Palama« je prvi pokušaj da se na jednom mjestu odслиka i sačuva od zaborava bogata tradicija ovog sporta na području današnje paljanske opštine. Sportski radnici s Pala s kojima već godinama sarađujem predložili su mi da napišem ovu knjigu. Ideja je bila da napišem knjigu o jubileju smučanja na Palama pod nazivom »Pedeset godina Smučarskog kluba Romanija«. Iako je smučanje na Palama staro pola vijeka, ne može se govoriti o pedesetogodišnjici »Romanije«, jer klub prije rata nije postojao.

Zbog toga je u ovoj knjizi prikazano smučanje na Palama koje ima bogatu tradiciju i koje organizovano počinje da se razvija od 1933. godine. Za početak organizovanog razvoja smučanja na Palama uzeli smo 1933. godinu iz prostog razloga što su tada u ovom mjestu počeli da se održavaju smučarski kursevi. Te kurseve organizovao je Smučarski podsavez Sarajeva, s ciljem da se populariše skijanje na području Pala.

U knjizi »Pedeset godina smučanja na Palama« tretirano je smučanje na širem području paljanske opštine. U knjizi su obuhvaćeni smučari s Pala i oni iz Sarajeva, koji su davali pečat razvoju skijanja u ovom kraju. Tako, na primjer, u knjizi susrećemo članicu Planinarskog društva »Romanija« iz Sarajeva Abidu Karahasanović i članicu Ski-kluba »Sarajevo« Desu Hrisafović, koje su se takmičile na prvoj samostalnoj trci žena na Palama 1933. godine.

Pisanje ove knjige nije bio nimalo lagan zadatak pogotovo što SK »Romanija« nema sačuvanu dokumentaciju o razvoju skijanja na Palama. Sačuvani su tragovi samo posljednjih dvadesetak godina. Posao oko prikupljanja građe za knjigu bio je dosta težak; morao sam se najviše osloniti na predratnu štampu (»Jugoslovenska pošta«) i poslijeratnu (»Oslobođenje«, »Jahorina«, »Svijet«, »Tempo«...), kao i na veliki broj sagovornika koji su živa istorija smučanja na području današnje paljanske opštine.

Bilo je poteškoća oko prikupljanja građe i zbog toga što je znan broj predratnih smučara, među kojima i oni najistaknutiji stradao u ratnom vohoru. Nestale su i brojne fotografije koje govore o predratnom smučanju na Palama. U početku svog postojanja SK »Romanija« bio je izuzetno siromašan (nije imao svoje prostorije) pa se praktično nisu imali gdje čuvati dokumenti i trofeji koji su govorili o poredcima skijanja poslije rata u paljanskoj opštini.

U prikupljanju građe želio sam da dobijem pomoć svih onih koji su se bavili skijanjem na Palama. Veći broj njih odazvao se mojoj molbi. U ovom poslu oko prikupljanja građe naročito su mi pomogli: Mile Guja, Anton Tilinek, Abida Karahasanović, Zvonimir Miletić, Marinko Mihojević, Miroslav Goreta, Sonja Maroš, Miroslav Bijelić, Veljko Cvjetković...

Smučarski klub »Romanija« želio je da ovom knjigom obilježi veliki jubilej paljanskog smučanja, koje je počelo organizovano 1933. godine, da bi izgradnjom prve skakaonice (1934) dobilo snažan impuls, a poslije drugog svjetskog rata zabilježilo pravi procvat. Za pedeset godina postojanja, smučanje na Palama dalo je niz vršnih asova od Gruje Samardžića, braće Vradičić (Kostadin i Milorad), Remze Spahića, Ajdina Pašovića (prvog olimpijca) do Tomislava Lopatića i Zorana Čosića, olimpijskih kandidata. »Romanija« je dala i niz istaknutih sportskih radnika, sportskih sudija, trenera... Smučarski klub »Romanija« je odavno prvi smučarski klub u Bosni i Hercegovini i jedan od najboljih u Jugoslaviji. Malo mjesto Pale dalo je veliki sportski kolektiv čije su perspektive izvanredne.

U prvom pokušaju nije bilo moguće dati kompletan prikaz razvoja smučanja na Palama u proteklih 50 godina. Zato bi bilo značajno ako bi se prilikom nekog novog jubileja ova građa dopunila novim saznanjima i novim dokumentima. Sve dobronamjerne kritike i prijedlozi dobro bi mi došli za dopunu i obogaćivanje ove knjige.

Na kraju, želim da se zahvalim svima koji su mi pomogli u realizaciji kompletnog posla.

Sarajevo, decembra 1983.

Milan ŽDRALE

Razvoj smučanja u svijetu i kod nas

»... Mada se sa sigurnošću ne može reći da je smučanje staro koliko i ljudski rod, ni to nije baš previše daleko od istine. Naime, prema pronađenim pećinskim crtežima, a i nekim sačuvanim predmetima iz kamenog doba, ustanovljeno je da su se stanovnici sjevernih dijelova zemaljske kugle za kretanje po snijegu služili nekim predmetima, koje su pričvršćavali na obuću.

Najstarija sačuvana »skija« pronađena je u Hotingu u Švedskoj i prema procjenama stara je oko 4.500 godina. Najstariji crtež skija pronađen je u jednoj pećini u Norveškoj, a potiče negdje oko dvijehiljadite godine prije naše ere. Nešto mlađi crteži otkriveni su i u pećini na obali rijeke Vig, u blizini Bijelog mora, te u Salavrugu, u jednoj pećini na obali jezera Onega.

Danski hroničar Sakso Gramatikus spominje smučare u 3. vijeku, a ovaj sport prisutan je i u najstarijim finskim narodnim pjesmama. Zatim, tu su bilješke vizantijskog historičara Prokopija, koji je zabilježio da su skije upotrebljavane i u vojnim pohodima još u šestom vijeku.

Prvu smučarsku trku opisao je švedski historičar Olaus Magnus 1555. godine, a iz tog perioda je zapis o maršu švedskog kralja Gustava Vasa, koji je na skijama prešao 86 kilometara. U spomen na ovaj podvig, danas se organizuje najmasovnije smučarsko takmičenje pod nazivom Vasalopet.

Poseban doprinos popularizaciji smučanja dala su dvojica istraživača: Švedanin Nordenskjöld i Norvežanin Nansen, koji su sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog vijeka prešli Grenland. Nansen je napisao i knjigu pod nazivom »Skijama po Grenlandu«, koja je vrlo brzo prevedena na brojne jezike pa je poslužila kao izvanredna propaganda smučarskog sporta.

Među najstarijim smučarskim klubovima je onaj koji je osnovan u Kristianiju u Norveškoj, a bilo je to 1877. godine. Inače, u Kristianiji je još 1767. godine održano jedno smučarsko takmičenje norveških vojnika, koji su još tada imali svoje smučarske čete. Tradicija kristianije našla je svoje mjesto i u smučarskoj terminologiji.

U međuvremenu smučanje se razvijalo i u Češkoj, Njemačkoj, Austriji, Francuskoj, Rusiji, Švajcarskoj... Nicali su novi klubovi i prvi savezi.

No, ponovo je istorija vezana za Kristianiju. U ovom je gradu 1910. godine formirana Međunarodna smučarska komisija, koja je pripremala

prve propise za međunarodna smučarska takmičenja. Međunarodna smučarska federacija (FIS) formirana je 1924. godine u Šamoniju u Francuskoj, kada je u ovom gradu održana međunarodna nedjelja zimskih sportova, koja je naknadno priznata kao Prve zimske olimpijske igre.

BLOŠKE SMUČKE

Među starije dokumente s opisom smučanja spada i onaj I. V. Valvazora, koji govori o smučanju u našim krajevima, u Blokama. Dokument je iz 1689. godine, a u njemu se opisuje da su slovenački kmetovi za prevoz niz strme snježne padine koristili neku vrstu skija i jedan duži štap, koji je služio za otiskivanje, upravljanje i kočenje.

Međutim, bilo je to smučanje iz potrebe, manje iz zadovoljstva, i prema mišljenju historičara bloško smučanje nije direktno uticalo na razvoj smučarskog sporta u Sloveniji. Kao u većini evropskih zemalja, prvi podaci došli su iz nordijskih zemalja, posebno nakon Nansenove ekspedicije na Grenland, koja je, kako smo već rekli, doživjela veliki publicitet.

Za pionire smučanja u našim krajevima smatraju se Edmund Čibej i Rudolf Cvetko. Čibej je 1888. godine donio prve originalne norveške smučke u Sloveniju, a Cvetko je bio jedan od prvih školovanih smučarskih učitelja u školi Matijaša Zdarskog.

Zabilježeno je i to da su 1895. godine dva nepoznata slovenačka planinara načinila jednu od prvih smučarskih tura iz Ljubljane do Šmarne Gore.

Smučanje se, prema pisanim dokumentima, u prošlom vijeku počelo razvijati i u Hrvatskoj. Franjo Bučar je još u sezoni 1894/95. organizovao prvi smučarski tečaj u Zagrebu, a pokrenuo je i osnivanje Skijaške sekcije u okviru Prvog hrvatskog skizačkog društva.

Inače, Zimski sportski savez osnovan je u Ljubljani 1920. godine, a on dvije godine kasnije prerasta u Jugoslovenski zimskosportski savez. Ovaj savez 1923. postaje član Međunarodne smučarske komisije. Iste godine naši smučari učestvuju i na prvim međunarodnim takmičenjima.

SMUČARI U BOSANSKIM PLANINAMA

Prve smučke u Bosni i Hercegovini stigle su s austrijskom okupacijom ovih krajeva koja je izvršena 1878. godine. Donijeli su ih austrijski vojnici i namještenici, koji su se ovim sportom do tada bavili na svojim Alpama. Međutim, domaće stanovništvo u početku ostalo je samo posmatrač ove novine. Smučanje je u to vrijeme bila samo sporedna aktivnost tek pojedinih članova planinarskih društava, od kojih je prvo, s imenom Turistički klub, osnovano 1892. godine, a okupljalo je prije svega strance i po nekog od domaćih bogatih ljudi.

Značajan korak u razvoju smučanja učinjen je 4. aprila 1905. godine, kada je u Sarajevu osnovana podružnica Radničko-turističkog društva »Prijatelj prirode«. Centrala ovog društva bila je u Beču, a osnovala ga je austrijska Socijaldemokratska partija još 1895. godine, s ciljem da među sindikalno organizovanim radnicima podstiče razvoj izletništva i rekreativnog boravka u prirodi. U Društvo »Prijatelj prirode« već prve godine uključio se i veći broj domaćih radnika. Zimsko planinarenje, odnosno planinarenje uz upotrebu smučki, postaje jedna od djelatnosti ovog naprednog

društva, čija je, inače, samostalno djelovanje nastavljeno i po završetku prvog svjetskog rata.

Zanimljivo je da je sarajevsko Radničko-turističko društvo »Prijatelj prirode«, pošto se osamostalilo, po završetku rata i ujedinjenju naših krajeva, okupljajući sindikalno organizovane i lijevo orijentisane radnike, osnovalo svoje podružnice u Zenici, Zagrebu, Osijeku, Sušaku, Koprivnici, Slavonskom Brodu, Makarskoj, Splitu, Mariboru.

Za period od prvog svjetskog rata, od osnivanja Radničko-turističkog društva »Prijatelj prirode«, čija je, istina, osnovna djelatnost bilo planinarstvo, interesantno je i to da su učestali i masovniji izleti u planine za zimskih mjeseci zagolicali i seosku omladinu za novi sport na snijegu, koji je u bjelašničkim i jahorinskim selima do tada donosio samo nevolje.

Prvi svjetski rat prekinuo je aktivnost pravih ljubitelja smučanja. No, sa završetkom ratnih razaranja, smučanje i smučari ponovo stupaju na scenu. Interesantna je priča o jednom događaju iz 1918. godine, koju smo čuli od Svetislava Hrisafovića, jednog od pionira smučanja u Bosni i Hercegovini, inače dugogodišnjeg člana »Ski-kluba Sarajevo«.

- Tek što su okupatori otišli iz Sarajeva, jedan dečko iz mahale prošio je Obalom skije. Izenadili smo se, a moj brat Vlado ga upita hoće li ih prodati. Momak veli: »Eno ih u kasarni ispod Bistrika koliko hoćeš, Cigani otvorili baraku, čitava ih je kamara, a ja više nisam mogao ponijeti. Džabe« - reče momak i od dalje Obalom. - Vlado i Jakov Trifković otišli su do kasarne i prenijeli desetak pari skija na naš tavan, tako da je brzo oživjelo naše prvo skijalište ispod Pivare.

O daljem putu novog sporta, Svetislav je pričao:

- Već 1920. godine na Trebeviću su se pojavili prvi domaći skijaši: Branko Kaludertić, Vantur, Jeftanović, Samardžić, Lukač i još neki koji su kao bečki studenti naučili da skijaju na Semeringu. Oni su bili jedni od osnivača Ski-sekcije pri Sportskom društvu »Slavija«, koje je ubrzo počelo pripreme za izgradnju turističkog doma na Mrivanjima povrh Pazarlića.

Sportsko društvo »Slavija«, o kome se govori u prethodnom pasusu, osnovalo je 1922. godine Sekciju za planinarstvo i zimski sport. Međutim, još 1919. godine Društvo planinara Bosne i Hercegovine organizuje takozvane »smučarske partije« po planinama.

Smučanje se sve više širi i stiže nove pristalice u gotovo svim sarajevskim sportskim društvima, u kojima se osnivaju planinarsko-skijaške ili samo skijaške sekcije. Pristalice novog sporta su i članovi »Romanije«, »Kozare«, »Bjelašnice«... Međutim, smučanje je još uvijek bilo samo »začin« uz druge sportske aktivnosti, sve do 1928. godine, kada je osnovan prvi smučarski klub u Bosni i Hercegovini, Ski-klub Sarajevo...» (Iz knjige »Tragom smučarske staze« Bore Radosavljevića).